
En merkestein

FORSIDEBILDET

Foto Øivind Larsen

Følgende samtale utspant seg i Tidsskriftets redaksjon:

Redaktøren:

– Nå begynner vi serien om merkesteiner i norsk medisin. Da må vi ha en forside med en merkestein. Skaff det.

Jeg:

– Hva er en merkestein?

Redaktøren:

– ???

Noen billedlige uttrykk er gått så inn i språket at de har mistet kontakten med det de egentlig betyr. De lever sitt liv, konkrete bilder som er blitt metaforer.

Merkestein er sannsynligvis et ord av denne type. Vi skjønner hva det betyr. Men hvordan er merkesteiner, de steinene i virkeligheten som abstraksjonen tar utgangspunkt i?

Jeg prøvde meg med noen forslag som redaktøren straks avviste. Kroppsspråket tilsa etter hvert at det var best jeg holdt opp. Her er noen av ideene som trengte seg på:

– Et av de gamle veimerkene, en stein ved veien der det f.eks. står ”5 Miile fra Christiania”. Et slikt merke som symboliserer både hvor kort vi er kommet innen medisinen og hvor langt det er frem? (Slo ikke an.)

– En stabbestein, da? Merket mellom veien og avgrunnen. En stein som vognnavet heftet seg borti før i tiden, slik at den løpske hest med karjol, kusk og reisende styrtet utfor. Tenk på alle de medisinske oppdagelsene som man trodde var banebrytende, men som i virkeligheten førte galt av sted. Lovende behandlingsmetoder som viste seg å ha alvorlige bivirkninger. Teorier som ikke holdt. Medisinske sannheter som ikke varte. Osv. (Falt dødt til jorden.)

– En delestein. Med innhugd kors. Merkesteinen mellom naboer. Steinen som forteller at hit går mitt område og her begynner ditt. Sånt har vi da en mengde av innen medisinen? Slike merkesteiner som ikke gir fred i graven hvis man flytter dem. (Fullstendig på steingrunn.)

Redaktøren begynte på dette tidspunkt å bli ivrig i papirer på skrivebordet og undret seg om jeg ikke skulle gå snart.

Det er lettere å si merkestein enn å være konkret og gi ordet innhold. Serien om merkesteiner innen norsk medisin må nødvendigvis bli preget av dette. En oppdagelse, en reform, en begivenhet kan i samtiden se ut til å være et av de trinn som bringer medisinen videre. Men sett i et større perspektiv er det kanskje noe annet som viste seg å få mer betydning. Kanskje ble noe tilfeldig eller noe smått viktigere for ettertiden enn det som var godt forberedt og stort anlagt?

Serien om merkesteiner skrives i denne ettertiden.

Det ligger derfor i sakens natur at valget av merkesteiner må vekke diskusjon.

Hva så med redaktørens bestilling? Symbolet på hva som menes? Det var åpenbart ikke mye hjelp å få fra ham. Men en stein skulle det være.

Et sted i Valdres, i et kronglete skogsterreng der jeg ofte og gjerne ferdes, ligger det mye stein. Store og små og mange som er nokså like å se på.

Det er en av dem som skiller seg ut, som virkelig kan være til hjelp når tåke og høstmørke senker seg over skogen og selv lommekjente kan trenge et holdepunkt for å finne hjem. Det er en stein på flere tonn. Den er staselig. Glinsende mineraler og fargerikt lavdekke gir næring til fantasien.

Men det er ikke dette som gjør den til et merke: En gang har isen fraktet den dit og tilfeldighetene har gjort at den hviler luftig oppå noen små steiner. Steinen synes og man tar ikke feil når man kommer til den, både fordi den hviler på andre steiner og fordi den hever seg opp fra dem.

Jeg skal ikke gå videre med å antyde symbolikk, det kan lett bli banalt.

Men kanskje er medisinen merkesteiner av denne typen?

ØivindLarsen

Publisert: 10. september 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. februar 2026.